

1972



VAGA GENERAL
La nova llei d'educació provoca una forta contestació i impulsa mobilitzacions en contra del sistema educatiu.

Europa reviu l'adéu a l'era soviètica 25 anys després

El 1989 una onada de canvi va recórrer el centre del continent de Polònia a Romania

MARC VIDAL
BARCELONA

La tardor del 1989, ara fa 25 anys, Europa va canviar de pell. El continent va viure una metamorfosi accelerada que es va plasmar en una icona global: la caiguda del Mur de Berlín. Però aquesta potent imatge va ser només la culminació d'un procés que va arrencar a principis dels vuitanta i va sacsejar el continent europeu de nord a sud, des del mar Bàltic fins als Balcans.

És difícil determinar quina és l'espurna que va encendre el foc imparabable del canvi. Però tots els analistes coincideixen que l'arribada de Mikhaïl Gorbatxov al Kremlin l'any 1985 va marcar un punt d'inflexió, després de més de 40 anys de dominació soviètica a l'est d'Europa. "El procés arrenca als anys 80 i l'empena que posa en marxa el volant d'inèrcia és la irrupció de Gorbatxov", explica Francesc Veiga, professor d'història contemporània a la Universitat Autònoma de Barcelona.

Va ser Gorbatxov qui va obrir el camí de les reformes polítiques –el que es va conèixer com a *glàsnost*– i econòmiques –la *perestroika*–, just quan el model soviètic tocava fons. L'any 1986 l'accident de Txernòbil havia mostrat la cara més amarga de la decadència soviètica. I l'aterratge d'una avioneta civil pilotada per un jove alemany a tocar de la plaça Roja –sense que es disparés cap alarma– va evidenciar que el que havia sigut una gran potència mundial potser havia perdut gas.

"Als anys 80 l'URSS és un desastre. Les botigues de Moscou estan buides. I Occident es converteix en un aparador extraordinari. Amb la revolució de les comunicacions, amb la irrupció de les parabòliques,

a cada racó de món tothom sap de tothom. El malestar social en aquests països creix a tota velocitat", explica el periodista Josep Maria Martí Font, autor de *Després del muro*. El clam de llibertat s'anava fent gran als països de l'òrbita soviètica i l'any 1989 una alenada de canvi va recórrer el continent.

Polònia, el primer a fer canvis

Polònia va obrir el meló de les reformes a l'est d'Europa amb unes eleccions pactades el juny del 1989 en què el sindicat Solidaritat, convertit en partit polític i liderat per Lech Walesa, va obtenir el 100% dels escons possibles. El següent país a fer el pas va ser Hongria, on aquell estiu es van tallar, literalment, els filferros del Teló d'Acer. Una allau d'alemanys de l'Est van aprofitar aquella esclatxa per passar a la República Federal d'Alemanya.

La caiguda del Mur de Berlín semblava qüestió de dies. I la gesta es va materialitzar la nit del 9 de novembre del 1989. "La caiguda del Mur va ser l'espectacle final d'un procés que es va anar gestant els mesos anteriors", explica el professor Veiga. Les demandes de llibertat política –i també les de llibertat de circulació de persones– es començaven a materialitzar a l'est d'Europa. Un cop caigut el teló, s'obria el meló.

L'efecte dòmino va fer caure, l'endemà mateix que el mur de Berlín, el règim búlgar que durant 35 anys havia liderat Todor Jivkov. I pocs dies després, el 17 de novembre, arribava el torn per a Txecoslovàquia, on va esclatar la Revolució de Vellut. "La societat txecoslovaca era molt madura cívica i políticament, hi havia moltes ganes de canvi", explica Carmen Claudín, investigadora sènior del Cidob.



Origen
Gorbatxov va ser l'artífex de la fi de l'era soviètica al centre d'Europa

Calendari
Polònia va obrir el camí al juny i Romania el va tancar al desembre



La revolució pacífica a Txecoslovàquia, que va portar mig milió de persones al carrer i va acabar amb el dramaturg Václav Havel com a president, contrasta fortament amb la que, poques setmanes després, es viuria a Romania. El dictador Nicolae Ceausescu –després de gairebé un quart de segle al poder– va voler tombar les ànsies de canvi per la força. Però no se'n va sortir. "Romania era una catàstrofe com a país. Era un règim totalitari on la gent gairebé es moria de gana, ja que Ceausescu estava obsessionat a pagar el deute extern, cosa que va empobrir enormement el país", explica Claudín.

L'exèrcit va acabar girant l'esquena a Ceausescu, que va ser executat, després d'un judici sumaríssim, el dia de Nadal del 1989. "L'etern debat és si va ser un cop d'estat, una revolta popular o les dues coses alhora. Però tot indica que Moscou va moure els fils per acabar amb el règim de Ceausescu", assegura el periodista Llibert Ferri.

L'any 1989 es tancava amb una nova Europa i els anys posteriors els vents del canvi virarien més cap al

L'efecte dòmino que va transformar Europa

- **Polònia**
L'abril del 1989 es legalitza el sindicat Solidaritat, que obté un resultat històric a les eleccions del juny.
- **Hongria**
L'octubre del 1989 el Parlament aprova una legislació que porta el país al multipartidisme.
- **Alemanya de l'Est**
El novembre del 1989 cau el Mur de Berlín i arrenca el procés de reunificació.
- **Bulgària**
L'endemà de la caiguda del Mur de Berlín, és derrocat el president que havia governat 35 anys el país.
- **Txecoslovàquia**
A mitjans de novembre esclata la Revolució de Vellut, que porta Václav Havel a la presidència.
- **Romania**
La revolució arrenca a mitjans de desembre a Timisoara i el president Ceausescu és executat després d'un judici sumaríssim.



CREACIÓ DEL MIL
Neix el Moviment Ibèric d'Alliberament (MIL), que defensa la lluita armada com a eina d'alliberament contra el capitalisme. Puig Antich n'era un dels membres. A la foto, homenatge del 1978 a Puig Antich.



'LA CABINA'
S'estrena *La cabina*, protagonitzada per José Luis López Vázquez, que fa el paper d'un ciutadà que queda atrapat en una cabina telefònica. No en pot sortir: metàfora de la falta de llibertat. Guanya un Emmy.



Protesta pacífica al centre de Praga el 28 d'octubre del 1989. La Revolució de Vellut va posar punt final a l'era soviètica al que ara són la República Txeca i Eslovàquia.

P. KUJUNDZIC / REUTERS

sud, i provocarien el desmembrament de Iugoslàvia –i les guerres– als Balcans. Aquella d'ara fa 25 anys era una Europa que volia abraçar-se a ella mateixa. I així va començar el procés d'integració d'aquells països a la UE. La nova Alemanya unificada va esdevenir membre de la UE gairebé automàticament amb el Tractat de Reunificació, l'any 1990. La resta de països, des de les Repúbliques bàltiques fins als estats del centre d'Europa, en van esdevenir membres de ple dret el 2004, i Romania i Bulgària, el 2007. “La il·lusió del 1989 es va allargar fins al 2004 amb l'accés a la UE”, explica Francesc Veiga. “Però a partir d'aquell moment es va veure on arribaven els mites i on la realitat”, assegura.

“La crisi del sistema soviètic, les reformes, la *perestroika*, que fos una revolució bàsicament pacífica..., tot va ser possible gràcies a la voluntat política del Kremlin –analitza Claudín–. Tot el contrari de l'actitud que ara veiem amb el president rus, Vladímir Putin, que desafia Occident”, conclou aquesta investigadora. —

Petre Roman

EX PRIMER MINISTRE DE ROMANIA (1989-1991)

“La revolució romanesa va ser un moment tràgic però miraculós”

M.V.
BARCELONA

Petre Roman (Bucarest, 1946) explica que el seu va ser un salt de les barricades al despatx de primer ministre romanès. Era el desembre del 1989 quan, després de derrocar al carrer el règim de Nicolae Ceausescu, es va convertir en el primer cap de govern no nomenat pel Partit Comunista. Fill d'un brigadista internacional que va lluitar a la Guerra Civil Espanyola, va ser en aquest context que el seu pare va conèixer la que seria la seva mare, una càntabra de la qual ha heretat la llengua espanyola. Dijous va ser a Barcelona per participar en un acte de la Universitat CEU San Pablo.

¿Com va viure la revolució romanesa de l'any 1989?

Va ser un moment tràgic però també miraculós. Em vaig llançar a les barricades, amb les quals vam tallar l'avinguda més important de Bucarest, fins que el ministre de Defensa va rebre l'ordre d'utilitzar la força. L'exèrcit ens va disparar i, dels 81 joves que érem allà, en van morir 39. Els romanesos ho van sentir a les ràdios estrangeres i van sortir al carrer. Allò va ser el final del règim. El ministre de Defensa es va suïcidar i l'exèrcit es va posar al costat del poble.

I vostè va ser nomenat primer ministre...

Va ser una sorpresa total. S'havia de governar, fer funcionar el país en el dia a dia. Ion Iliescu, que ja actuava de president interí, i una altra persona em van dir: “Et toca a tu ser primer ministre. Ets professor, la gent et coneix i tens la legitimitat de les barricades”.

Quines assignatures pendents té la transició romanesa?

Vam començar el retorn a la democràcia amb un retard molt important. De tota l'òrbita soviètica, econòmicament Romania era el pitjor país. I això encara no s'ha superat en matèries com ara la competitivitat o la producció industrial d'alt nivell.

¿I l'entrada a la UE és l'estímul que calia?

Ara som el país dels Vint-i-vuit que té l'índex més alt de suport a la UE. Però tenim un problema greu: la incapacitat dels nostres governs de gestionar totes les ajudes europees.

¿Com està Romania 25 anys després de la caiguda del règim soviètic?

Acabem de viure unes eleccions presidencials que són la prova que la democràcia romanesa és madura i està plenament desenvolupada. S'ha produït un canvi democràtic que és resultat de la voluntat dels joves, cosa que em satisfà molt.

¿Creu que el president rus està guanyant la batalla a Europa?

No. L'annexió de Crimea era el pla B de Putin, el pla A era annexionar-se tot Ucraïna. Rússia ara no té ni amics ni aliats al món. Això no havia passat ni en els pitjors moments de l'URSS. Qui té ara? La Xina? El Brasil? Putin fa molta aventura pe-

rò poca política i la presència militar russa a l'est d'Ucraïna és molt perillosa.

Se sent amenaçada, Romania?

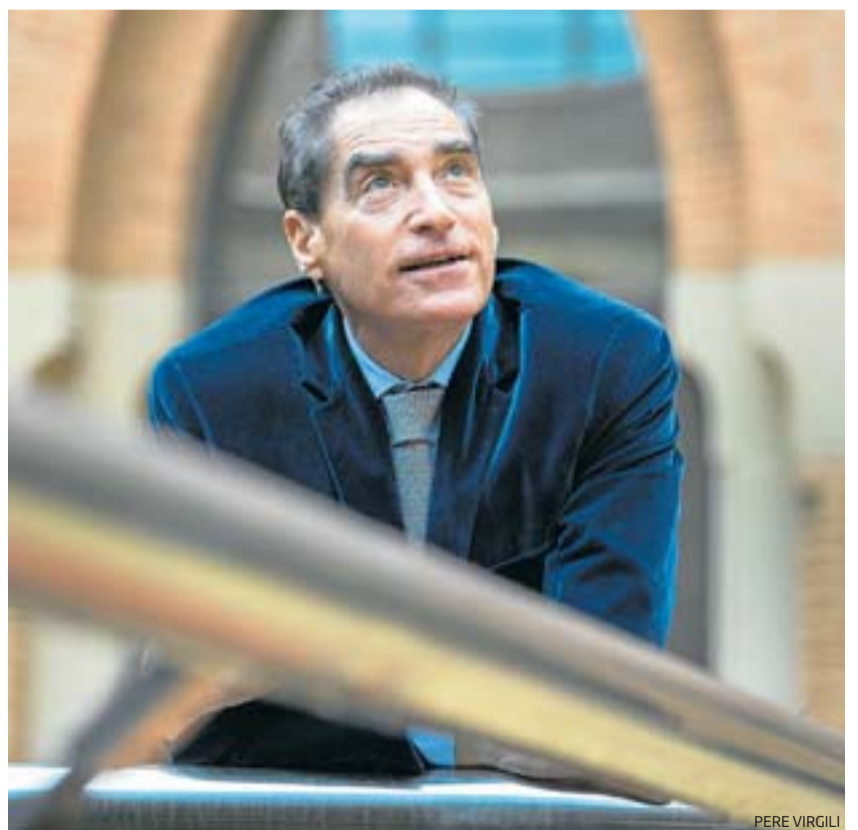
Molt. Per a nosaltres aquest és un tema molt important, com també per a Polònia. Tenim un país veí i germà, Moldàvia, on hi ha Transnístria, un territori ocupat pels russos.

Espanya viu una segona transició?

Hi ha una desil·lusió molt important. Quan vaig venir a Espanya l'any 90 com a primer ministre, em vaig trobar un país feliç, i ara, 25 anys després, em trobo amb un país amb molts problemes, sobretot polítics.

També hi ha la qüestió catalana...

Trobo a faltar un procés democràtic, debat. A Escòcia hi va haver un procés molt democràtic i al final, com que va ser un debat seriós, amb molta informació i anàlisi de totes bandes, els electors van rebutjar la independència. —



PERE VIRGILI